

ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK TOPLUMU'NUN AVRUPA BİRLİĞİNE BAKIŞI*

Güngör GÖKDAĞ**

Öz

Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olabilmek için yarım yüzyılı aşan çabaları güncelliğini hep korumaktadır. Şüphesiz bu çabalar yeniden şekillenen dünya coğrafyası içinde Türkiye'nin konumunu da belirginleştirecektir. Bu sebeple Avrupa Birliği, Türkiye için büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin geçmişten günümüze batılılaşma süreci ekseninde Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin Avrupa Birliği'ne ve Türkiye-AB ilişkilerine bakış açılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışmada Survey modeli uygulanmış ve veri toplama aracı olarak anket tekniğine başvurulmuştur. Anket çalışmasında Türklerin yoğun olarak yaşadıkları büyükşehirler tercih edilmiştir. Anket çalışması sondajlama yolu ile seçilmiş 398 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın farklı statü düzeyini yansıtması ve niteliğinin artması bakımından kota yöntemi uygulanmış, Türklerin yaşadıkları farklı semtler, tren garları, alışveriş yerleri tercih edilmiştir. Araştırma verileri SPSS 18 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan betimsel istatistik analizleri de frekans ve yüzdelikleri ile birlikte alınmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların sürece içerisinde meydana gelebilecek sorunlara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Avrupa Birliği, üyelik süreci, Türkiye-AB İlişkileri, Almanya'daki Türkler

* Bu makale, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Avrupa Birliği Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. Ahmet Atilla Doğan danışmanlığında Güngör Gökdağ tarafından hazırlanan "Almanya'da Yaşayan Türk Toplumunun Avrupa Birliğine Bakışı" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Uzman Araştırmacı, Köln/Almanya.
gungorgokdag@gmail.com
Orcid No: 0000-0001-7876-4762
Makale Gönderilme Tarihi: 05.06.2021
Makalenin Kabul Tarihi: 11.10.2021
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25.10.2021
Makalenin Türü: Araştırma

THE VIEW OF TURKISH SOCIETY LIVING IN GERMANY OVER THE EU

Abstract

The efforts over a half century to be member of Turkey to European Community keeps its actuality. Definitely, these efforts will also determine position of Turkey within newly shaped world geography. In this aspect, European Community is very important for Turkey. In this study, it is aimed to determine the perspectives of immigrants of Turkish origin living in Germany on the European Union and Turkey-EU relations in the axis of Turkey's westernization process from past to present. Survey model was applied in the study and survey technique was used as a data collection tool. In the survey study, metropolitan cities where Turks live intensely were preferred. The survey study was carried out with 398 participants selected by drilling. In terms of reflecting the different status level of the study and increasing its quality, the quota method was applied, and different districts, train stations and shopping places where Turks lived were preferred. Research data were analyzed using SPSS 18 statistical program. Descriptive statistical analyzes were also taken together with their frequencies and percentages. It is thought that the results obtained from this study will shed light on the problems that may occur in the process.

Keywords

European Community, European Community Period, Turkey-EC relations, Turkish Society living in Germany

GİRİŞ

Avrupa kıtasındaki ülkeler birbirleriyle yüzyıllar boyunca savaşmış, kıta üstünde savaşın meydana gelmediği bir bölge dahi bırakmamışlardır. İkinci Dünya Savaşı da, Avrupa coğrafyasında çok büyük tahribatlar meydana getirmiş, insanlığa büyük acılar yaşatmıştır. Ekonomiler tükenmiş, insanların yaşamları yitirilmiştir. Dünyanın gelişimine ve politikasına yön veren merkezi konumdaki Avrupa ülkeleri, savaşlarla adeta kendilerini tüketme noktasına getirmişlerdir.¹

Avrupa kıtasına İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği bu yıkım ve tahribatların yeniden tekerrür etmesini önlemek ve kısa zamanda eski güçlerine tekrar kavuşmak için bazı Avrupa ülkeleri işbirliği yapmaya karar vermişlerdir. İşte bu karar doğrultusunda ilk olarak Batı Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika, İtalya ve Lüksemburg, 1951 tarihinde Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kurmuş, 1957 tarihinde ise Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu kuran Roma Anlaşması'na imza atmışlardır.²

Avrupa Birliği oluşumu, süreç içerisinde Avrupa kıtasının asırlar boyunca elde ettiği deneyim ve oluşturduğu ortak ilkeler temelinde kurulmaya çalışılmıştır. Bu ilke ve idealler demokrasi, insan hakları, özgürlük, hukukun üstünlüğü, kalıcı barışın sağlanması, dayanışma, toplumsal refah, girişim özgürlüğü ve pazar ekonomisi yeni bütünleşme hareketinin temellerini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'nin hedefi, üye ülkelerin ve vatandaşlarının kültürel ve ulusal, din ve dil çeşitliliğini bir potada eritmek değil, bu çeşitliliğin sağladığı dinamizmi güce dönüştürebilmek olarak ifade edilmektedir.³ Buna göre Avrupa'da yaşayan insanların ortak ve eşit bir büyümeyi olanaklı kılan koşulların ekonomi alanında oluşturulması ve refah düzeyinin artırılması amaçlanmıştır.⁴ Dolayısıyla AB, farklı grupların bir arada beraberce yaşama isteğini artıran bir güç niteliği taşımaktadır. Bunun sebebi de AB'nin ideolojik ve siyasal ayrılıkları çatışma ortamından çıkarıp farklılıkların demokratik bir zeminde zenginlik olarak algılanmasını ve barış içinde bir arada yaşama sürecini sağlayan katalizör olarak görülmesidir.⁵

Tarihte Türklerin Avrupa ile olan ilişkileri ise oldukça eskilere dayanmaktadır. Türklerin, anayurdu olan Orta Asya'dan çıkarak, 1000'li yılların öncesinde Anadolu'ya ulaşması ve 1453 yılında İstanbul'un fethi ile Bizans'ı yıkarak yeni bir dünya imparatorluğu kurmaları, Avrupa'yla olan

¹ Nurettin Bilici, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 27.

² Ceren Uysal, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler", *Akdeniz İBBF Dergisi*, S. 1, (2001), s. 141.

³ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, "AB Yapısı ve İşleyişi", 08.05.2020, <https://www.ab.gov.tr/3.html> (Erişim tarihi: 15.05.2021).

⁴ Ridvan Karlık, *Avrupa Birliği Hukuku*, Beta Basım AŞ: İstanbul 2014, s. 11.

⁵ Yıldırım Koç, *Türk-İş Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Türk-İş Eğitim Yayınları, Ankara 2001, s. 8.

ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Esasında Türklerle Avrupalıların ilk olarak tanışmaları ve karşılaşmaları da cephelerde olmuştur. Türk ulusu bir cihan imparatorluğu kurarak devlet sınırlarını yüzyıllar boyunca; bir yanda Balkanlar, diğer yanda Arap Yarımadası ve Akdeniz havzasını içine alan geniş topraklara taşımıştır. Türkler, politikalarını sürekli yayılma, ilerleme ve genişleme üzerine inşa etmişlerdir. Türklerin, Avrupa'da uzun dönemler hâkim olup, hükümlerlik sürmesi de Avrupalının kafasında kolaylıkla silinmeyecek farklı bir Türk imajı oluşturmuştur. Türkler, Avrupa topraklarında hükümlerlikleri süresince kültürü ve mimarisi ile kalıcı işler yapmış, pek çok güzel eserler bırakmışlardır. Hükümlerlik sürdürdükleri bölgelerdeki insanların inançlarına ve dillerine ise hiç karışmamışlardır. Nitekim Avrupa toplulukları, Türk ulusunun doğuya hâkim olması sebebiyle yüzyıllar boyunca bu alanda ilerleme sağlayamamış, genişlemek ve kendine yeni alanlar açmak için başka bölgeler keşfetmeye yönelmek zorunda kalmışlardır. Bu arayışlar Avrupalıyı yormakla beraber Türklerle Avrupalılar arasında sürekli bir çatışma alanı da oluşturmuştur. Yirminci yüzyılın başlarından önce bu çatışmalardan ağırlıklı olarak Türkler galip çıkmıştır. Yapılan bu çatışmalar Avrupalı için, kafasında farklı bir Türk imajı oluşmasına; Türkler için ise batılılaşma sürecinin başlamasına neden olmuştur. Avrupa ile tanışma ve yakınlaşma daha sonra pek çok alanda yine sürdürülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu zamanında padişahın yetkilerini sınırlandıran ve 1808 tarihinde imzalanan Sened-i İttifak Anlaşması, 1839 yılında yayımlanan Tanzimat Fermanı ve 1856 yılında çıkartılan Islahat Fermanı,⁶ Lale devri sonrası kurumsallık açısından batılılaşmanın ilk ciddi adımları olarak düşünülebilir.

Yapılan bu reformlar, aslında Avrupa hukukuna uyumu ve entegrasyonu, Batı'ya yakınlaşmayı sağlamak amacıyla atılan adımlar olarak değerlendirilebilir. Zaten Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Avrupa'nın giderek artan kültürel ve siyasi etkileri, imparatorluk üzerinde pek çok alanda gözlenmektedir. Bu etkiler sebebiyle yönetim, hukuk ve eğitim sisteminde Avrupa normları doğrultusunda önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde ise batılılaşma süreci, liberalleşme ekseninde daha ileri düzeyde benimsenmiştir. Bu hususta yasalarda değişiklikler ve çok çeşitli reformlar yapılmıştır. İcra edilen bu değişiklikler arasında, Almanya'dan Ticaret Kanunu, İtalya'dan Ceza Kanunu, İsviçre'den Medeni Kanunu alınmış, laiklik ise Türkiye Cumhuriyeti'nin ana prensipleri arasına konulmuştur. Avrupalının kılık kıyafeti başta olmak üzere, ulaşılmış olduğu noktaya varabilmek, muasır medeniyetler seviyesine çıkabilmek düşüncesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal politikası haline ge-

⁶ Bilici, *age.*, s. 78.

tirilmiştir. Türkiye, II. Dünya Savaşı'ndan sonra da, uluslararası ilişkilerinde ve örgütlenme sürecinde tarafını hep Avrupa'nın yanında yer alarak göstermiştir. Avrupa'nın bütünleşme gayesi ile oluşturduğu kurumların hemen hepsine katılmak için çabalamıştır. Bu minvalde 1948 yılında OECD, 1949 yılında Avrupa Konseyi, 1952 yılında NATO üyeliği gibi önemli kurumlara dâhil olmuştur.⁷

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulduktan çok kısa bir süre sonrasında ise ekonomik yönden ilerlemeler kaydetmesi, rotasını Batıya çevirmiş, iktisadi çıkarlarının batıda olduğunu düşünen Türkiye'nin, yapılanmaya dâhil olma düşüncesini oldukça pekiştirmiştir.⁸ Diğer yandan 9 Temmuz 1961 tarihinde komşusu Yunanistan'ın toplulukla Atina'da Ortaklık Anlaşması imzalaması,⁹ Türkiye açısından dengelerin bozulması anlamını taşımıştır. O dönemlerde Türkiye'nin, ihracatının önemli bir kısmını AET ülkelerine yapması ve ihraç ettiği ürünlerin neredeyse Yunanistan'la aynı ürünler oluşu, ileri vadede Türkiye aleyhine iktisadi dengeleri bozabileceği kaygısı oluşturmuştur. Ayrıca Yunanistan'ın tam üye olarak ekonomik yönden güçlenmesi ve büyümesi; Türkiye'nin arzu etmeyeceği bir durum olacağından Türkiye, proaktif davranıp ulusal çıkarları doğrultusunda 31 Temmuz 1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olabilmek için resmi başvuruda bulunmuştur.¹⁰

AET açısından Türkiye; ekonomik yönden gelişimini yeterince sağlayamamış, ancak stratejik açıdan oldukça önemli bir müttefik olarak değerlendirilmiştir. Nitekim Türkiye'nin jeostratejik öneminden dolayı NATO'ya sorunsuz bir şekilde alınarak Sovyetler Birliği'ne karşı Avrupa savunma sistemine dâhil edilmiştir. Türkiye açısından topluluk ise; yönünü her bakımdan Batıya çevirmiş bir ülke olarak gerek kendi içindeki krizleri çözmek ve gerekse iktisadi yönden güçlenmek için oldukça önemsenmiştir. Türkiye'nin topluluğa üye olmasını gerektirecek en önemli sebeplerden birincisi Yunanistan'ın üyeliğe kabul edilmesi, ikincisi ise uzun vadede Batı'da kurulacak olan siyasal bir birliğin dışında kalma kaygısı olmuştur.¹¹

Türkiye'nin tam üyeliğini öngören Ortaklık Anlaşması 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmıştır.¹² Ancak AET, Türkiye'yi topluluğa hemen kabul

⁷ Meltem Müftüler Baç, *Türkiye ve AB Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler*, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul 2001, s. 27.

⁸ Belgin Akçay, Sinem Akgün Açıkmeşe, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2013, s. 78-81.

⁹ J. Delivanis Dimitrios, "Der Beitritt Griechenlands Zur Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft Source", *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics*, Bd. 118, H. 1, (Januar pp. 23-34, Published by: Mohr Siebeck GmbH & Co. KG, 1962, s. 23.

¹⁰ Akçay, *age.*, s. 78-81.

¹¹ Koç, *age.*, s. 8.

¹² Rudolf Streinz, "Die Türkei als Partner-Formen der Zugehörigkeit zur EU", *Berliner Online-Beiträge zum Europarecht*, Nr. 1, S. 1-17, Lehrstuhl für Öffentliches Recht und Europarecht, Prof. Dr. Christian Calliess, Freie Universität Berlin Nr. 34, 23.08.2005, s. 23.

etmeyerek farklı bir ilişki yöntemini tercih etmiştir. Öncelikle Türkiye'nin, Avrupa Topluluğu ile ortaklık kurması, ardından belirlenen şartların yerine getirilmesi ve daha sonra da AB müktesebatının içselleştirilerek, ortaklığın tedrici olarak geliştirilmesi kararına varılmıştır. Türkiye'nin de uygun gördüğü bu formül ile eksikliklerin tamamlanarak, daha az sorunla topluluğa katılımın sağlanması arzulanmış ve üyelik yükümlülüklerinin üstlenilmesi beklenmiştir.¹³

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olarak katılmasını sağlamak için de "hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem" olmak üzere üç aşamalı tedrici bir entegrasyon süreci belirlenmiştir. Anlaşmaya göre, hazırlık döneminden geçiş dönemine geçilmesine Ortaklık Konseyi karar verecektir. Geçiş dönemi ise, Katma Protokol'ün 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. Son dönem için ise bir süre belirtilmemiş ve akit yapan tarafların mutabakatına bırakılmışsa da süreç, Türkiye ile AET arasında bir gümrük birliğine dayandırılmıştır.¹⁴ 14 Nisan 1987 tarihinde ise Türkiye, Devlet Bakanı Prof. Dr. Ali Bozer ile topluluğa tam üyelik başvurusunu yapmış,¹⁵ 6 Mart 1995 tarihinde Gümrük Birliği kararı imzalanmıştır.¹⁶ Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinde Gümrük Birliği'nden sonra varılan en önemli dönemeci olan Helsinki Zirvesi ise, Türkiye için yeni bir sürecin başlamasına kapı aralamıştır.¹⁷

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olarak giriş süreci, yine Türkiye'nin gündemine alarak uygulayacağı Ulusal/Milli Programların gerçekleşmesiyle orantılı kılınmıştır. Dolayısıyla Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin tam üyelik için uygulaması gereken ilave bazı özel koşullar getirilmiştir. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi'nin 1993 tarihinde adaylık için başvuruda bulunan tüm ülkelere, tam üyeliğe kabul edilmeden önce yerine getirmeleri için şart koştuğu Kopenhag Kriterleri süreci, tüm diğer ülkeler için olduğu kadar Türkiye için de şart koşulmuştur.¹⁸

Demokratikleşme, özgürlükler ve insan hakları başta olmak üzere siyasi, askeri ve ekonomik olarak Türkiye'den çok daha geri olan bazı ülkeler AB'ye tam üye yapılırken Türkiye, Gümrük Birliği anlaşmasından öteye geçememiştir. Yapılan müzakereler ve açılan fasıllarda sona bir türlü varılamamış, tam üyelik için beklenen tarih Türkiye'ye verilememiştir. Karşılıklı ilişkiler bazen yavaş, bazen hızlı ilerletilmiş, kimi zaman ise tamamen dondurulmuştur. Fakat her ne yaşanırsa yaşansın, sorunlu

¹³ Tuğrul Arat, "Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki İlişkiler ve Gümrük Birliğinin Yeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C 44/S. 1, (1995) s. 588-589.

¹⁴ Akçay, *age.*, s. 543.

¹⁵ Heinz Kramer, "Für und Wider einer türkischen EG-Mitgliedschaft", *Integration*, Vol 10/No. 4 (Oktober '87), pp. 151.

¹⁶ Reinhold Bocklet, "Die Europäische Union und die Türkei", Nomos Verlagsgesellschaft gmbH, *Zeitschrift für Politik*, Juni 2004, Heft 2, Jahrgang 51, Neue Folge, No. 2 (Juni 2004), pp. 158.

¹⁷ Hasret Çomak, "Yeni Avrupa Düzeni Çerçevesinde ve Helsinki Zirvesi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, C 2/S.12 (2002) s. 431.

¹⁸ Bilici, *age.*, s. 82.

dönemlerin ardından yeni bir sayfa açma ve süreci kaldığı yerden ilerletme hep başarılmıştır.

AB'nin lokomotifi konumundaki Almanya ise tarihsel süreç içerisinde Avrupa'nın ekonomik, kültürel ve siyasi yapılanmasına yönelik her aşamasında kilit rol oynamış, birlik içinde en etkili ülke olarak olumlu veya olumsuz öne çıkmakta ve bu etkinliğini de halen daha devam ettirmektedir.¹⁹

1961 yılında Almanya ile yapılan iş anlaşması²⁰ sonrası ilk Türk iş gücü göçünden bu zamana Türk vatandaşları üç nesildir Almanya'da yaşamaktadır. Bu süre içinde Almanya'ya gelen Türkler, çok muhtelif işlerde çalışarak, zorlu koşullarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yarım asırlık süreç içinde Türkler; işsizlik, dil sorunu, uyum sorunu, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılık, önyargı gibi farklı problemleri yaşamış ve yaşamaktadırlar. Nüfus itibarı ile Almanya'da yaşayan Türklerin sayısı yaklaşık 3 milyondur. Alman vatandaşlığına sahip olanların oranı ise %32'dir. Almanya'daki Türk nüfusu toplam nüfusun %3,1'ine tekabül etmektedir. Dolayısıyla bu rakamlar artık Türklerin Alman toplumunun bir parçası olduklarını göstermektedir.²¹ Bu denli iç içe yaşama, iş arkadaşlığı, komşuluk, okullarda beraberlikler vb. ilişkilerin getirdiği yakınlık, esasında her iki toplumun da birbirini yeterince tanımasını sağlamıştır. Yarım asırdan fazladır Türklerin Almanya'daki yaşamı, uyum ve entegrasyon konusunda önemli bir pratiktir.

Avrupa Birliği'ni politik olarak etkileyebilen Almanya ile Türkiye arasındaki bağın en önemli yönü kültürel boyutudur. Şüphesiz ki Almanya'da yaşayan Türkler, Alman devleti ve yurttaşlarının Türkiye hakkındaki algılarını şekillendirmektedir. Kısaca Almanya'da yaşayan Türklerin, Almanya'da, Türkiye hakkında olumlu bir kamuoyu algısı oluşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.²² Bu algının oluşmasında Almanya'da yaşayan Türklerin, Avrupa Birliğine bakış açıları da önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Almanya'da yaşayan Türklerin Avrupa Birliği'ne yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

¹⁹ Recai Doğan, Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi: Almanya Modeli, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 49/S. 2, (2008), s. 2.

²⁰ Höhne Jutta, Linden Benedikt, Seils Eric, Wiebel Anne, "Die Gastarbeiter Geschichte und aktuelle soziale Lage", *WSI Report*, 16, (2004), s. 4.

²¹ Faruk Şen, "Almanya'daki Türkler-Entegrasyon ya da Gettolaşma", <http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13faruk.pdf> (Erişim tarihi: 01.08.2014).

²² İsmail Ermağan, "Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye-Almanya İlişkileri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, C 9/S. 20, (2012), s. 73-91.

I. YÖNTEM

I.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan bu çalışmada veri toplama aracı olarak Survey modeli uygulanarak, anket tekniğine başvurulmuştur. Anket toplam 30 sorudan oluşmaktadır. Anketin ilk 8 sorusu kişisel bilgiler içermekte, kalan 22 soru ise ankete katılanların Avrupa Birliği ile ilgili görüşlerini yansıtmaktadır. AB ile ilgili olan sorularda, katılımcıların farklı görüşleri yazabilmelerine olanak sağlayacak şekilde sorular evet, hayır, başka şıklar ya da fikrim yok şeklinde düzenlenmiştir. Anket çalışması için tesadüfi yöntem uygun görülerek, katılımcılar rastgele seçilmiştir. Yapılan bu anket çalışmasına toplam 398 kişi iştirak etmiştir. Katılımcılar ise 18 yaş üstü olması ve en az 1 yıldır Almanya'da ikamet etmesi şartı ile sınırlandırılmıştır.

I.2. Evren ve Örneklem

Yapılan bu araştırmada Almanya'da yaşayan Türk toplumunun Avrupa Birliği'ne yönelik fikir ve düşüncelerinin öğrenilerek tespit edilebilmesi için Almanya, çalışma sahası olarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini, Almanya'da yaşayan Türk toplumunun yoğun olarak yaşadıkları Berlin, Köln, Frankfurt, Darmstadt, Dortmund, Essen ve Wuppertal şehirlerindeki Türk vatandaşlar oluşturmaktadır.

I.3. Verilerin Toplanması

Anket uygulaması Almanya'nın Berlin, Köln, Frankfurt, Darmstadt, Wuppertal, Dortmund, Essen şehirlerinde Türklerin yoğun olarak bulunduğu Tren garları, alışveriş yerleri, Türk lokalleri ve kahvehanelerde kota sistemi uygulanarak 398 kişi ile yapılmıştır. Katılımcıların anketleri rahat ve hür iradesi ile doldurması, endişe ve kaygıya mahal verilmemesi için kesinlikle isim yazılmaması gerektiği belirtilmiştir.

I.4. Verilerin Analizi

Toplanan 398 adet anket verileri öncelikle bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Sonrasında araştırma verileri SPSS 18 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan betimsel istatistik analizlerde, frekans ve yüzdeleri ile birlikte cevap verenlerin rakamsal değerleri ve yüzdeleri dilimleri de alınmıştır. Ayrıca soruya cevap vermeyenlerde yüzdeleri dilimin içinde tutulmuşlardır.

II. BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgular izleyen bölümde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Tablo 1. Ankete katılanların cinsiyet özelliğine göre dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	Erkek	264	66,3	69,3
	Kadın	117	29,4	30,7
	Toplam	381	95,7	100,0
Toplam		398	100,0	

Ankete katılan 398 kişinin % 66,3'ü (264 kişi) "erkek", % 29,4'ü ise (117 kişi) kadındır.

Tablo 2. Ankete katılanların yaşa göre dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	18-25 arası	99	24,9	25,6
	26-35 arası	68	17,1	17,6
	36-50 arası	149	37,4	38,6
	51-65 arası	55	13,8	14,2
	66 ve üzeri	15	3,8	3,9
	Toplam	386	97,0	100,0
Toplam		398	100,0	

Katılımcıların yaş grupları; "18-25 yaş arası" % 24,9 (99 kişi), "26-35 yaş arası" % 17,10 (68 kişi), "36-50 yaş arası" % 37,4 (149 kişi), "51-65 yaş arası" % 13,8 (55 kişi), "66 yaş ve üzeri" % 3,8 (15 kişi) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Ankete katılanların eğitim durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Geçerli	İlkokul	88	22,1	22,7
	Ortaokul	87	21,9	22,4
	Lise	143	35,9	36,9
	Üniversite	70	17,6	18,0
	Toplam	388	97,5	
Toplam		398	100,0	

Katılımcıların eğitim seviyeleri ise, % 22,1'i (88 kişi) "ilkokul" mezunu, % 21,09'u (87 kişi) "ortaokul" mezunu, % 35,9'u (143 kişi) "lise" mezunu ve % 17,6'sı (70 kişi) "üniversite" mezunudur.

Tablo 4. Ankete katılanların iş durumuna göre dağılımı

	Frekans	Yizde	Geçerli Yüzde
Kendi işim	62	15,6	16,5
İşçi (Memur)	153	38,4	40,7
İşsiz (Ev Hanımı)	61	15,3	16,2
Emekli	43	10,8	11,4
Öğrenci	57	14,3	15,2
	Toplam	376	94,5
Toplam		398	100,0

Araştırmaya iştirak eden katılımcıların % 15,6'sı (62 kişi) bağımsız olarak kendi kurmuş olduğu işyerinde, % 38,4'ü (153 kişi) bir işyerinde "işçi" ya da bir kamu kuruluşunda "memur" statüsünde çalışmaktadır. Katılımcıların % 15,3'ü ise (61 kişi) herhangi bir işi bulunmayan "işsiz" ya da "ev hanımı" statüsündedir. % 10,8'i ise (43 kişi) "emekli" ve % 14,3'ü de (57 kişi) "öğrenci"dir.

Tablo 5. Ankete katılanların tabiiyeti

	Frekans	Yizde	Geçerli Yüzde
Türk vatandaşı	242	60,8	62,4
Alman vatandaşı	106	26,6	27,3
Çifte vatandaş	39	9,8	10,1
Toplam	388	97,5	100,0
Toplam	398	100,0	

Ankete katılım sağlayanların % 60,8'i (242 kişi) "Türk vatandaşı", % 26,6'sı (106 kişi) "Alman vatandaşı" ve % 9,8'i de (39) "çifte vatandaş" durumunda olanlardır.

Tablo 6. Ankete katılanların Almanca düzeyleri

	Frekans	Yizde	Geçerli Yüzde
Çok az	64	16,1	16,5
Normal	129	32,4	33,2
İyi	69	17,3	17,7
Çok iyi	127	31,9	32,6
Toplam	389	97,7	100,0
Toplam	398	100,0	

Ankete katılım sağlayan bireylerin % 16,1'i (64 kişi), Almancayı temel düzeyin altında "çok az" bilmekte, % 32,4'ü (129 kişi) "normal" olarak nitelendirilen temel düzey seviyesinde, % 17,3'ü (69 kişi) "iyi" seviyede ve % 31,9'u da (127 kişi) "çok iyi" seviyede Almancaya hâkim olan bireylerdir.

Tablo 7. Ankete katılanların politik tercihleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Muhafazakâr	190	47,7	51,6
Milliyetçi	72	18,1	19,6
Sosyal Demokrat	37	9,3	10,1
Diğerleri	69	17,3	10,1
Toplam	368	92,5	100,0
Toplam	398	100,0	

Ankete katılım sağlayanların politik eğilimlerine yönelik verilen cevaplarda, % 47,7'si (190 kişi) kendisini "muhafazakâr" olarak tanımlarken, % 18,1'i (72 kişi) kendisini "milliyetçi", % 9,3'ü (37 kişi) kendisini "sosyal demokrat" olarak tanımlamıştır. % 17,3'ü ise (69 kişi) "diğerleri" şıkkı ile kendisini bu seçenekler dışındaki bir kategoride görmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların kaç yıldır Almanya'da yaşadığına yönelik veriler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Almanya'da doğdum	103	25,9	26,1
1-10 yıl arası	38	9,5	9,6
11-25 yıl arası	97	24,4	24,6
26-40 yıl arası	113	28,4	28,7
40 yıldan daha fazla	43	10,8	10,9
Toplam	394	99,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Ankete iştirak eden katılımcıların %25,9'unun (103 kişi) doğum yeri Almanya'dır. % 9,5'i (38 kişi) ise 1-10 yıl arası, % 24,4'ü (97 kişi) 11-25 yıl, % 28,4'ü (113 kişi) 26-40 yıl arası Almanya'da yaşamaktadır. % 10,8'i ise (43 kişi) 40 yıldan daha fazla bir süredir Almanya'da yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9. Türkiye'yi bir Avrupa ülkesi olarak değerlendiriyor musunuz sorusuna ilişkin verilen cevaplar

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	197	49,5	51,8
Hayır	160	40,2	42,1
Fikrim yok	22	5,5	5,8
Toplam	380	95,5	100,0
Toplam	398	100,0	

"Türkiye'yi bir Avrupa ülkesi olarak değerlendiriyor musunuz" şeklinde yöneltilen soruya katılımcıların % 49,5'i (197 kişi) "evet" diyerek yanıtlamış, % 40,2'si ise (160 kişi) "hayır" olarak yanıtlamış ve % 5,5'i de (22 kişi) bu konuda "fikrim yok" diyerek düşüncelerini belirtmişlerdir.

Tablo 10. Katılımcıların Türkiye'yi nasıl bir ülke olarak değerlendirdiklerine ilişkin veriler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Demokratik	148	37,2	38,3
Batılı	71	17,8	18,4
Yeni Osmanlı	116	29,1	30,1
Totaliter	15	3,8	3,9
Fikrim Yok	36	9,0	9,3
Toplam	386	97,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Ankete katılım sağlayan bireylerin; % 37,2'si (148 kişi) Türkiye'nin "demokratik" bir ülke olduğunu, % 17,8'i (71 kişi) Türkiye'nin "Batılı" bir devlet olduğunu, % 29,1'i (116 kişi) Türkiye'yi "Yeni Osmanlı" ülkesi olarak değerlendirdiklerini, % 3,8'i (15 kişi) ise Türkiye'nin "totaliter" bir rejim olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların % 9'u da (36 kişi) "fikrim yok" diyerek bu konudaki görüşlerini açıklamışlardır.

Tablo 11. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dâhil olması ile ilgili görüşlerin dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	156	39,2	40,4
Hayır	203	51,0	52,6
Fikrim Yok	27	6,8	7,0
Toplam	386	97,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Almanya'da yaşayan Türkler, "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne dâhil olması" ile ilgili düşüncelerini % 39,2 oranında (156 kişi) "evet" diyerek onaylamış, % 51'i ise (203 kişi) Avrupa Birliği sürecine "hayır" diyerek onaylamamıştır. % 6,8'i ise (27 kişi) bu soruya "fikrim yok" şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 12. AB, Türkiye'yi kabul edecek mi sorusuna alınan yanıtların dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	100	25,1	26,3
Hayır	251	63,1	66,1
Fikrim Yok	29	7,3	7,6
Toplam	380	95,5	100,0
Toplam	398	100,0	

Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi birliğe kabul edip etmeyeceğine yönelik olarak katılımcıların % 25,1'i (100 kişi) "evet" cevabını vermiş, % 63,1'i ise

(251 kişi) "hayır" yanıtı vererek Türkiye'nin, AB'ye kabul edilmeyeceği yönünde görüş bildirmişlerdir. % 7,3'ü ise (29 kişi) "fikrim yok" diyerek görüşlerini açıklamışlardır.

Tablo 13. Türkiye, halkı ve kurumlarıyla AB'ye girmeye hazır mı ve bunu hak ediyor mu? sorusuna verilen cevapların dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet, hazır ve hak ediyor	191	48,0	49,5
Kısmen hazır ve hak ediyor	97	24,4	25,1
Hayır, hazır değil ve hak etmiyor	27	6,8	7,0
Fikrim Yok	71	17,8	18,4
Toplam	386	97,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Araştırmaya katılanların % 48'i (191 kişi) "evet, hazır ve hak ediyor" diyerek, % 24,4'ü (97 kişi) "kısmen hazır ve hak ediyor" diyerek, % 6,8'i ise (27 kişi) "hayır, hazır değil ve hak etmiyor" şeklinde fikirlerini ifade etmişlerdir. % 17,8'i ise (71 kişi) "fikrim yok" diyerek görüşlerini açıklamışlardır.

Tablo 14. AB'ye tam üye olabilmek için Kürt ve Alevi sorunlarının çözülmesinin gerekliliğine ilişkin görüşlerin dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Muhakkak çözümlenmelidir	85	21,4	22,3
Şart değildir	136	34,2	35,6
Çözülse iyi olur	107	26,9	28,0
Fikrim yok	107	26,9	28,0
Toplam	382	96,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Türkiye'nin AB'ye tam üye olabilmek için "Kürt ve Alevi sorunları" çözümlenmeli mi sorusuna verilen cevaplarda katılımcıların % 21,4'ü (85 kişi) sorunların "muhakkak çözümlenmelidir" düşüncesinde iken, % 34,2'si (136 kişi) "şart değildir" düşüncesinde, % 26,9'u ise (107) "çözülse iyi olur" şeklinde görüş belirtmiş, % 26,9'u (107) "fikrim yok" diyerek görüş belirtmiştir.

Tablo 15. AB'ye tam üye olabilmek için Kıbrıs ve Ermeni sorunlarının çözülmesinin gerekliliğine ilişkin görüşlerin dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Muhakkak çözülmelidir	58	14,6	15,0
Şart değildir	172	43,2	44,4
Çözülse iyi olur	102	25,6	26,4
Fikrim yok	55	13,8	14,2
Toplam	394	99,0	100,0
Toplam	398	100,0	

"Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olabilmesi için Kıbrıs ve Ermeni sorunlarının çözülmesinin gerekliliği" sorusuna katılımcıların % 14,6'sı (58 kişi) "muhakkak çözülmelidir" şeklinde, % 43,2'si (172 kişi) sorunun çözümüne "şart değildir" şeklinde % 25,6'sı ise (102 kişi) "Sorun çözülsün iyi olur" diyerek görüş belirtmiş, % 13,8'i de (55 kişi) "fikrim yok" şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Tablo 16. AB'nin, Türkiye'nin üyeliğini zorlaştırıp zorlaştırmadığı hususunda katılımcıların görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	294	73,9	77,4
Hayır	37	9,3	9,7
Fikrim Yok	49	12,3	12,9
Toplam	380	95,5	100,0
Toplam	398	100,0	

"Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin üyeliğini zorlaştırdığını düşünüyor musunuz?" sorusuna ankete iştirak eden katılımcıların % 73,9'u (294 kişi) "evet" diyerek zorlaştırdığını ifade etmiş, % 9,3'ü ise (37 kişi) "hayır" diyerek zorlaştırmadığı yönünde düşüncelerini ifade etmiş, % 12,3'ü ise (49 kişi) bu konuda "fikrim yok" diyerek görüş belirtmiştir.

Tablo 17. Türkiye AB'ye girerse bölünüp bölünmeyeceği konusunda katılımcıların görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Bölünür	105	26,4	28,3
Bölünmez	199	50,0	53,6
Fikrim yok	67	16,8	18,1
Toplam	371	93,2	100,0

"Türkiye Avrupa Birliği'ne girerse bölünür mü?" sorusuna katılımcıların % 26,4'ü (105 kişi), "bölünür" yanıtını verirken, % 50'si (199 kişi) "bölünmez" yanıtını vermiştir. % 16,8'i ise (67 kişi) bölünme konusunu "fikrim yok" diyerek ifade etmişlerdir.

Tablo 18. Katılımcıların Türkiye'nin üyelikle AB'ye ne tür katkılar sağlayabileceği hususundaki düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Askeri anlamda katkı	32	8,0	8,8
İslam'la batı arasında köprü	110	27,6	30,1
Kültürel çeşitlilik	35	8,8	9,6
Genç ve dinamik nüfus	34	8,5	9,3
Hepsi	111	27,9	30,4
Başka katkılarda sağlar	43	10,8	11,8
Toplam	365	91,7	100,0

"Türkiye'nin tam üyeliğe kabul edilmesi durumunda AB'ye yapacağı katkılar" sorusuna katılımcıların % 8'i (32 kişi) "askeri anlamda katkı" vereceğini, % 27,6'sı (110 kişi) Türkiye'nin, "İslam'la batı arasında köprü" olacağını, % 8,8'i (35 kişi) "kültürel" anlamda katkılar sağlayacağını, % 8,5'i (35 kişi) "genç ve dinamik nüfus" ile katkı yapacağını belirtmiştir. % 27,9'u ise (111 kişi) "hepsi" seçeneği ile tüm bu sayılan unsurlarla katkı sağlayacağını, % 10,8'i ise (43 kişi) bunların dışında "başka katkılarda sağlar" düşüncesinde oldukları gözlenmiştir.

Tablo 19. AB'nin, Türkiye'nin üyeliğini neden zorlaştırdığı ile ilgili katılımcıların düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kültürel unsurlar	200	50,3	50,3
Kürt meselesi	112	28,1	28,1
Radikal gruplar	100	25,1	25,1
Türk kimliği	204	51,3	51,3
Müslüman kimliği	313	78,6	78,6
Siyasi-Ekonomik nedenler	141	35,4	35,4
Kıbrıs meselesi	127	31,9	31,9
Bunların hepsi	71	17,8	17,8
Bunların hiçbirisi	53	13,3	13,3
Farklı sebeplerde var	139	34,9	34,9
Toplam	398	100,0	

"AB'nin, Türkiye'nin üyeliğini neden zorlaştırdığına ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların % 50,3'ü (200 kişi) "kültürel unsurlar"dan dolayı, % 28,1'i (112) "Kürt meselesi" nedeni ile, % 25,1'i (100) "radikal gruplar" sebebi ile, % 51,3'ü (204) "Türk kimliği" gerekçesi ile, % 78,6'sı (313) "Müslüman kimliği" olmasından dolayı, % 35,4'ü (141) "siyasi-ekonomik nedenler" ile, % 31,9'u da "Kıbrıs meselesi" nedeni ile üyelik sürecinin zorlaştırıldığını düşünmektedir. Bunların yanı sıra % 17,8'i (71) "bunların hepsi" diyerek

bu yazılan tüm unsurlar nedeniyle, % 13,3'ü ise (53) "bunların hiçbiri" diyerek, % 34,9'u da (139) daha "farklı sebeplerde var" şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 20. AB'ye girmenin ne tür faydaları olacağına yönelik görüşler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kazancımız çok olur	54	13,6	14,7
Demokratikleşiriz	56	14,1	15,2
Müslümanlara olan bakış açısı değişir	77	19,3	20,9
Diğer katkılarda sağlar	67	16,8	18,2
Katkısı olmaz	114	28,6	31,0
Toplam	368	92,5	100,0
Toplam	398	100,0	

"AB'ye tam üye olmanın ne tür faydaları olacağına yönelik görüşler" ise % 13,6 oranında (54 kişi) "kazancımız çok olur" düşüncesinde, % 14,1 (56 kişi) "demokratikleşiriz" inancı ile, % 19,3'ü de (77 kişi) "Müslümanlara olan bakış açısı değişir" diyerek görüşlerini belirtmişlerdir. Bunun yanında %16,8'i (67 kişi) "diğer katkılarda sağlar" diyerek ve % 28,6'sı da (114 kişi) "katkısı olmaz" diyerek düşüncelerini açıklamışlardır.

Tablo 21. AB'ye girmenin ne türlü zararları olacağına yönelik görüşler

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Dinimize yönelik olumsuzluk	88	22,1	23,8
Kültürümüze yönelik olumsuzluk	97	24,4	26,2
Üniter yapımız	54	13,6	14,6
Bunların dışında	16	4,0	4,3
Zarar göreceğimizi düşünmüyorum	115	28,9	31,1
Toplam	370	93,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Türkiye'nin AB'ye girdiğinde göreceği zararlar hakkında katılımcıların % 22,1'i (88 kişi) "dinimize yönelik olumsuzluk" yaşanacağını, % 24,4'ü (97 kişi) kültürümüze yönelik olumsuzlukların söz konusu olacağını ve % 13,6'sı da (54 kişi) "üniter yapı"nın tehlikeye gireceğini düşünmektedir. % 4,0'ü ise (16) "bunların dışında" farklı riskler olabileceğini, % 28,9'u ise (115 kişi) "zarar göreceğimizi düşünmüyorum" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

Tablo 22. Katılımcıların Türkiye'nin, AB'ye girip giremeyeceği ile ilgili düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	111	27,9	29,6
Hayır	216	54,3	57,6
Fikrim yok	48	12,1	12,8
Toplam	375	84,2	100,0
Toplam	398	100,0	

Türkiye, AB'ye girebilecek mi sorusuna katılımcıların % 27,9'u (111 kişi) tam üye yapılacağını düşünerek "evet" diye yanıtlamış, % 54,3'ü ise (216 kişi) tam üye yapılacağına inanmadığını ifade etmek için "hayır" diyerek yanıt vermiştir. % 12'si ise (48) "fikrim yok" diyerek görüş belirtmiştir.

Tablo 23. Katılımcıların AB'yi kalıcı görüp görmediklerine ilişkin düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	90	22,6	24,5
Hayır	224	56,3	61,0
Fikrim yok	53	13,3	14,4
Toplam	367	92,2	100,0
Toplam	398	100,0	

"AB'yi kalıcı olarak görüyor musunuz?" sorusuna katılımcıların, % 22,6'sı (90 kişi) "evet" diyerek AB'yi kalıcı gördüklerini ifade etmiş, % 56,3'ü ise (224 kişi) "hayır" diyerek kalıcı görmediklerini belirtmişlerdir. % 13,3'ü ise (53) "fikrim yok" diyerek görüşlerini beyan etmişlerdir.

Tablo 24. Katılımcıların Türkiye, AB'ye üye olmazsa ne olur, Türkiye'nin olması gereken yer neresidir sorusuna yönelik düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Bölgede yapayalnız kalarak 3. Dünya ülkesi olur	41	10,3	11,0
İslam, ya da Türk İslam Birliği kurarak lider olur	225	56,5	60,1
Türkiye'de hiçbir şey değişmez, her şey aynı olur	67	16,8	17,9
Fikrim yok	41	10,3	11,0
Toplam	374	94,0	100,0

"Türkiye, AB'ye üye olmaz ise ne olur, Türkiye'nin olması gereken yer neresidir?" sorusuna; araştırmaya katılanların % 10,3'ü (41 kişi) "bölgede yapayalnız kalarak 3'üncü dünya ülkesi olur" diyerek yanıt vermiş, % 56,5'i ise (225 kişi) "İslam, ya da Türk İslam Birliği kurarak lider olur" düşüncesini belirtmiş ve % 16,8'i (67) "Türkiye'de hiçbir şey değişmez, her şey aynı olur" diyerek düşüncelerini ifade etmişlerdir. % 10,3'ü ise (41) "fikrim yok" diyerek düşüncelerini açıklamışlardır.

Tablo 25. Bazı Avrupa ülkeleri Türkiye'yi AB'de görmek istemezken neden sürekli görüşme tarihleri veriyorlar sorusuna yönelik cevapların dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Türkiye'nin demokratikleşerek mevzuatını AB yasalarına göre ayarlaması için	148	37,2	37,2
Türkiye gibi büyük bir pazarı kaybetmemek için	256	64,3	64,3
Türkiye'nin yalnız kalarak bölgede lider olmaması için	190	47,7	47,7
İslam Birliği, Türk Cumhuriyetleri Birliği gibi bir güç oluşturmaması için	203	51,0	51,0
Bunların hepsi	98	24,6	24,6
Bunların hiçbiri	38	9,5	9,5

"Bazı Avrupa ülkeleri Türkiye'yi AB'de görmek istemezken neden sürekli görüşme tarihleri veriyorlar?" sorusuna araştırmaya katılanların % 64,3'ü (256 kişi), "Türkiye'nin demokratikleşerek mevzuatını AB yasalarına göre ayarlaması için" diyerek yanıtlamış, % 64,3'ü ise (256) "Türkiye gibi büyük bir pazarı kaybetmemek için" diye görüş belirtmiş, % 47,7'si ise (190 kişi) "Türkiye'nin yalnız kalarak bölgede lider olmaması için" şeklinde görüş belirtmiş, % 51'i de (203 kişi) "İslam Birliği, Türk Cumhuriyetleri Birliği gibi bir güç oluşturmaması için" sürekli tarih verildiğini belirtmişlerdir. % 24,6'sı (98) "bunların hepsi" diyerek tüm seçeneklere katıldığını belirtmiş, % 9,5'i de "bunların hiçbiri" diyerek görüş belirtmişlerdir.

Tablo 26. Katılımcıların, Ayrıcalıklı Ortaklık ve Özel Statü'nün AB'ye alternatif olabilir mi sorusuna ilişkin düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	40	10,1	10,6
Hayır	199	50,0	52,6
Fikrim yok	139	34,9	36,8
Toplam	378	95,0	100,0
Toplam	398	100,0	

Türkiye için "Ayrıcalıklı Ortaklık ya da Özel Statü'nün AB'ye alternatif olabilir mi?" sorusuna katılımcıların sadece % 10,1'i (40 kişi) "evet" olabilir cevabı verirken, % 50,0'si (199 kişi) "hayır" diyerek alternatif olamayacağını belirtmişlerdir. % 34,9'u ise (139) "fikrim yok" diyerek düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Tablo 27. Katılımcıların, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün AB'ye alternatif olabilir mi sorusuna ilişkin düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	124	31,2	34,8
Hayır	107	26,9	30,1
Fikrim yok	125	31,4	35,1
Toplam	356	89,4	100,0

Türkiye için "Şanghay İşbirliği Örgütü'nün AB'ye alternatif olabilir mi?" sorusuna ankete katılanların % 31,2'si (124 kişi) "evet" alternatif olabilir yanıtını verirken, % 26,9'u ise (107 kişi) "hayır" alternatif olamaz yanıtını vermişlerdir. % 31,4'ü de (125) "fikrim yok" diyerek görüş belirtmişlerdir.

Tablo 28. Katılımcıların Türkiye'nin karşısına müzakere süreci içinde Radikal Dini Hareketler, Kültürel Entegrasyon ve Etnik Soykırımı iddiaları gibi yeni engellemelerde olabilir mi sorusuna ilişkin görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	119	29,9	32,2
Hayır	139	34,9	37,7
Fikrim yok	111	27,9	30,1
Toplam	369	92,7	100,0

"Türkiye'nin karşısına müzakere süreci içinde Radikal Dini Hareketler, Kültürel Entegrasyon ve Etnik Soykırımı iddiaları gibi yeni engellemelerde olabilir mi?" sorusuna katılımcıların % 29,9 (119 kişi) oranında "evet" yeni engellemeler söz konusu olabilir derken, % 34,9 (139 kişi) oranında ise "hayır" yeni engellemeler olmaz denilmiştir. % 27,9 (111 kişi) oranında katılımcı ise "fikrim yok" diyerek görüşlerini beyan etmişlerdir.

Tablo 29. Katılımcıların Almanya'da yaşadıkları sürece ayrımcılık yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin görüşleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet 1-5 kez	88	22,1	24,1
Evet 6-20 kez	70	17,6	19,2
Evet 20'den çok fazla	154	38,7	42,2
Hayır hiç yaşamadım	53	13,3	14,5
Toplam	365	91,7	100,0

Katılımcılara "Almanya'da yaşadıkları sürece ayrımcılık yaşayıp yaşamadıkları?" sorulduğunda % 22,1'i (88 kişi) "evet 1-5 kez" arasında, % 17,6'sı (70 kişi) "evet 6-20 kez" arasında, % 38,7'si de (154 kişi) "evet 20'den çok fazla" ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmişlerdir. Ancak %

13,3'ü (53 kişi) "hayır hiç yaşamadım" diyerek görüşlerini belirtmişlerdir.

Tablo 30. Katılımcıların Türkiye hakkındaki düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Türkiye demokratik bir ülke midir?	269	67,6	67,6
Türkiye diğer Müslüman ülkelere model olabilecek bir ülke midir?	306	76,9	76,9
Türkiye istikrarlı bir ülke midir?	239	60,1	60,1
AB'nin Türkiye ile ilgili izlediği politikayı uygun buluyor musunuz?	83	20,9	20,9
Türkiye AB için ısrarcı olmalı mıdır?	107	26,9	26,9
AB Türkiye için zorunluluk mudur?	69	17,3	17,3
İfade özgürlüğü, insan hakları, demokratikleşme de mesafe alındı mı?	232	58,3	58,3
AB bir medeniyet projesi midir?	75	18,8	18,8

Ankete katılan bireylere "Türkiye hakkındaki düşünceleri?" sorulduğunda % 67,6'sı (269 kişi) "Türkiye'yi demokratik bir ülke olarak" değerlendirirken, % 76,9'u (306 kişi) "Türkiye'yi diğer Müslüman ülkelere model olabilecek bir ülke" olarak görmekte, % 60,1'i ise (239 kişi) "Türkiye'yi istikrarlı bir ülke" olarak nitelendirmekte ve % 20,9'u da (83) "AB'nin Türkiye ile ilgili izlediği politikayı uygun bulduğunu" belirtmektedir. Ayrıca % 26,9'u (107) "Türkiye, AB için ısrarcı olmalı" fikrini savunurken, % 17,3'ü (69) "AB'yi Türkiye için bir zorunluluk" olarak görmekte, % 58,3'ü ise (232) Türkiye'nin, "İfade özgürlüğü, insan hakları ve demokratikleşme de mesafe" aldığına inandıkları görülmekte, % 18,8'inin de (75) "AB'yi bir medeniyet projesi" olarak tasavvur ettikleri anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

AB hakkındaki olumlu izlenimlerin Türk kamuoyunda azaldığı bir dönemde yapılan bu çalışma, Türkiye'nin AB ile bütünleşme süreci, Almanya'da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin Türkiye-AB tarafları arasındaki ilişkilere bakışları ve sürece yönelik değerlendirmeleri, Türk toplumunun yoğun olarak yaşadığı şehirlerdeki Türkiyeli göçmenler arasında yapılan

bir anket ile analiz edilmiştir. Yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıda tespit edilen hipotezlerin doğrulandığı gözlenmiştir.

Yapılan çalışmada elde edilen bulgularda ulaşılan en temel sonuçlardan birisi, Türkiye'nin AB ile olan üyelik sürecine kamuoyunda, giderek artan bir olumsuz havanın hakim olması durumudur. Bu ortamın oluşmasında şüphesiz AB'nin, Türkiye'ye karşı takındığı tutumun büyük etkisi vardır. Tabii önyargı Türkiye tarafında olduğu kadar, AB tarafında da vardır. Önyargıların kırılması, sürecin hızlanmasına ve sağlıklı yürütmesine oldukça fayda sağlayacaktır. Oysa Türkiye'ye tatil amaçlı giden insanlarda, Türkiye sevgisinin olduğu ve önyargıların kalktığı gözlemlenmektedir. Bunda Türkiye'nin doğal güzellikleri kadar Türk insanının sıcaklığı ve misafirperverliği de etkili olmaktadır. Dolayısıyla karşılıklı bütünleşmeye turizm şirketleri, öğrenci değişim programları, ziyaret ve ticaret gibi hareketlilikler katkı verebilecektir.

Küreselleşmenin etkisi ile ülkelerin birçoğu karşılıklı menfaat ve çıkarları doğrultusunda bütünleşme çabası içindedirler. AB'nin kuruluşu da aynı amaç doğrultusunda gerçekleşmiştir. Sağlanan ekonomik birlik farklı kültürlerin birleşimiyle bir zenginlik meydana getirmektedir. Ekonomik bir birlikteliğin sağlanması, her zaman kültürel bir birliktelik sağlanacağı anlamına gelmez. Ancak toplum içinde farklı kültür ve farklı dine mensup olan insanlar zenginlik olarak değerlendirilebilir.

Yapılan çalışmada elde edilen bulgular arasında AB'nin, Türkiye'nin tam üyeliğine yakın zaman içinde sıcak bakmayacağı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu minvalde AB'nin lider ülkesi olan Almanya tarafından Türkiye'nin tam üyeliğine olumlu yaklaşılması, sürecin seyrini değiştirebilecektir. Diğer yandan bilinmesi gereken bir hakikat ise, Türkiye'ye tam üyelik konusunda bir tarih verilmeyişi ve sonu gelmez fasıllarla sürecin zorlaştırılması ve sürekli olmazların ve yeni kriterlerin ortaya konulması, Türk toplumunda bütünleşme ümitlerini yok etmekte, Avrupa'ya olan güveni zedelemektedir. AB'nin bu siyasi tavrı, Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması, dini ve kültürel yapısındaki farklılıklarından dolayı AB'ye alınmadığı düşüncesini ileri süren tezleri güçlendirmekte, kamuoyunda hep bu hipotezin tartışılmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda başta Almanya olmak üzere, tüm AB ülkelerinin Türkiye'ye olan bakış açılarını yeniden gözden geçirmeleri, bütünleşme açısından son derece yararlı olacaktır.

Bu çalışmada elde edilen diğer bulgular arasında, Türkiye'nin lider bir ülke olarak görülmesi durumudur. Almanya' da yaşayan Türk insanı, Türkiye'nin yalnız kaldığında farklı yapılanmalara gidebileceğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra adaylık sürecinin askıda bırakılması Tür-

kiye'nin, AB ile boşuna oyalandığı ve Türkiye'nin AB'ye girmesinin gerekli olmadığı düşüncesini savunan kalabalık bir kesimin oluşmasına yol açmaktadır.

Anket çalışmasına iştirak eden katılımcıların önemli bir bölümü ise Türkiye'nin, ekonomik gelişmişliği, demokrasi çitası, insan hakları ve özgürlükler seviyesinin iyi düzeyde olduğunu dolayısıyla AB'ye girebilecek potansiyelde bir ülke olduğuna inanmaktadır. Türkiye'nin refah ve gelişmişlik düzeyinin birçok AB üyesi ülkeden daha iyi olduğu vurgulanmaktadır. Ekonomik gelişmişlik bakımından Türkiye'den çok daha geri durumda olan ülkelerin üyeliğe kabul edilmeleri ve Türkiye'nin değişik gerekçelerle kabul edilmemesi durumu Türk toplumu tarafından tasvip edilmemektedir. Ayrıca tam üyelikle Türkiye'nin AB'ye ciddi katkılar vereceği, AB ülkelerindeki nüfus yaşlanması sorununun ve Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu iş gücü desteğinin, Türkiye'nin genç ve dinamik nüfusu ile çözüleceğine, Avrupa pazarının genişletilerek Türkiye'nin desteği ile İslam dünyasının tümüne yayılacağı, askeri ve güvenlik bağlamında birliğe önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin her iki tarafı da iyi bilmeleri, kazandıkları tecrübe ve deneyimleri ile Türkiye-AB arasındaki ilişkileri analiz etmede, Almanya'nın koşulları altında meseleye duygusal olarak değil akılcı yaklaşım gösterebilmelerini, Türkiye'ye bir Avrupalı gözüyle, Avrupa'ya da bir Türk gözüyle bakabilmelerini sağlamaktadır.

AB üyelik sürecinin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi, ilerleme sağlanabilmesi ve mesafe alınabilmesi için tarafların karşılıklı hassas oldukları konularda duyarlılıkları gerekmektedir. AB, Türkiye'nin tarihi, kültürel durumunu ve etnik yapısını göz önünde bulundurarak, başta Kıbrıs olmak üzere önemli meselelerinde Türkiye'nin yapabileceklerini görerek, taleplerini o doğrultuda şekillendirmelidir. Türkiye ise demokrasinin kurumsallaşması, ekonominin güçlenmesi ve gelişmişlik çitasının daha yükseklere çıkartılabilmesi için bazı meselelerde AB istediği için değil, modern bir sosyal devlet olmanın gerekliliğinden dolayı gerekenleri yapmalı ve uygulamalıdır. AB yolunda kararlıkla hareket edilmesi ve sürecin ilerletilmesi hem Türkiye'nin hem de AB'nin çıkarlarının bir gereğidir.

KAYNAKLAR

A. Kitaplar ve Makaleler

- AKÇAY Belgin, Sinem Akgül Açıkmeşe, *Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.
- ARAT Tuğrul, "Avrupa Birliği ile Türkiye Arasındaki İlişkiler ve Gümrük Birliğinin Yeri", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C 44/S. 1*, (1995) s. 587-606.
- BAC, Meltem Müftüler, *Türkiye ve AB Soğuk Savaş Sonrası İlişkiler*, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul 2001.
- BİLİCİ, Nurettin, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- ÇOMAK Hasret, "Yeni Avrupa Düzeni Çerçevesinde ve Helsinki Zirvesi Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, C 2/S. 12*, (2002) s. 427-442.
- DIMITRIOS, J. Delivanis "Der Beitritt Griechenlands Zur Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft Source", *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft / Journal of Institutional and Theoretical Economics*, Bd. 118/H. 1, Publishedby: Mohr Siebeck GmbH&Co. KG, 1962, pp. 23-34,
- DOĞAN Recai, "Avrupa Birliği Sürecinde Dini Kurumlar ve Din Eğitimi: Almanya Modeli", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C 49/S. 2*, (2008), s. 1-43.
- ERMAĞAN, İsmail, "Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye-Almanya İlişkileri", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, C 9/S. 20*, (2012), s. 73-91.
- JUTTA, Höhne, Linden Benedikt, Seils Eric, Wiebel Anne, "Die Gastarbeiter Geschichte und aktuelle soziale Lage", *WSI Report, Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliches Institut (WSI), Hans-Böckler-Stiftung*, 16 September (2014), s. 1-29
- KARLUK Rıdvan, *Avrupa Birliği Hukuku*, Beta Basım AŞ: İstanbul 2014.
- KRAMER Heinz, "Für und Wider einer türkischen EG-Mitgliedschaft", *Integration*, Vol. 10, No. 4 (Oktober '87), pp. 151-164.
- KOÇ, Yıldırım, *Türk-İş Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri*, Türk-İş Eğitim Yayınları, Ankara 2001.
- REINHOLD Bocklet, "Die Europäische Union und die Türkei", *Nomos Verlagsgesellschaft mbH, Zeitschrift für Politik*, Juni 2004, *Neue Folge*, Vol. 51, No. 2 (Juni 2004), pp. 115-237
- STREINZ, Rudolf, "Die Türkei als Partner – Formen der Zugehörigkeit zur EU", *Berliner Online-Beiträge zum Europarecht*, Nr. 1, S. 1-17, Lehrstuhl für Öffentliches Recht und Europarecht, Prof. Dr. Christian Calliess, LL. M. Eur, Freie Universität Berlin Nr. 34, 23.08.2005, s. 1-37.

UYSAL, Ceren, "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Süreci ve Son Gelişmeler", *Akdeniz İBBF Dergisi*, S. 1, (2001), s. 140-153.

B. İnternet Kaynakları

ŞEN, Faruk, Almanya'daki Türkler-Entegrasyon ya da Gettolaşma, <http://www.konrad.org.tr/Medya%20Mercek/13faruk.pdf> (Erişim tarihi: 01.08.2014).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, "AB Yapısı ve İşleyişi", 08.05.2020, <https://www.ab.gov.tr/3.html> (Erişim tarihi: 15.05.2021).